

บทที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาพิเศษ

ตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ได้กล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาสำหรับคนพิการไว้ว่า คนพิการมีสิทธิได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา และมีสิทธิเลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และความจำเป็นของบุคคลนั้น รวมถึงได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดการหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล ดังนั้นรัฐจึงต้องจัดการศึกษาให้กับคนพิการ เพื่อให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุข ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า “งานช่วยคนพิการนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะผู้พิการ” ไม่ได้เป็น “ผู้ยาก-พิการ” ถ้าไม่ช่วยเขาให้สามารถที่จะปฏิบัติงานอะไรเพื่อชีวิต และมีเศรษฐกิจของครอบครัว จึงทำให้เกิดสิ่งที่หนักแก่ครอบครัว หนักแก่ส่วนรวม ฉะนั้นนโยบายที่จะทำ คือ ช่วยให้เราช่วยเหลือตัวเอง เพื่อให้เขาสามารถเป็นประโยชน์ต่อสังคม”

ความหมายของการศึกษาพิเศษ

การศึกษาพิเศษ (Special Education) ได้มีนักวิชาการให้คำจำกัดความของการศึกษาพิเศษไว้หลากหลายมีบางจุดที่ร่วมกัน บางจุดแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมุมมองของนักวิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2535,15) ได้กล่าวถึง การศึกษาพิเศษว่าเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ ได้เรียนรู้้อย่างเหมาะสมกับสภาพร่างกาย จิตใจ และความสามารถ และเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษหรือมีปัญญาเลิศ ได้พัฒนาความถนัดและอัจฉริยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ การจัดการศึกษาพิเศษนี้อาจเป็นสถานศึกษาเฉพาะ หรือจัดในสถานศึกษาปกติตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา

ผดุง อารยะวิญญู (2542,13-14) ได้ให้ความหมายของการศึกษาพิเศษไว้ว่า การศึกษาพิเศษ หมายถึง การศึกษาที่จัดสำหรับเด็กปัญญาเลิศ เด็กปัญญาอ่อน เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์/พฤติกรรม เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ รวมทั้งเด็กพิการซ้ำซ้อน หากจัดการศึกษาเหมือนเด็กปกติให้เด็กกลุ่มนี้จะไม่สามารถรับประโยชน์เต็มที่ ดังนั้นการศึกษาพิเศษจึงมีความแตกต่างจากการศึกษาที่จัดให้กับเด็กปกติ

พิมพ์พรรณ วรชุตินธร (2542, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของการศึกษาพิเศษว่า การศึกษาพิเศษ หมายถึง การศึกษาและบริการพิเศษ ซึ่งรัฐหรือหน่วยงานเอกชนจัดขึ้นหรือร่วมมือกันจัดให้แก่เด็กพิเศษ เพราะไม่สามารถได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากการจัดการศึกษาตามปกติได้

นงนุช เพชรบุญวัฒน์ (2548,4) ได้ให้ความหมายของการศึกษาพิเศษไว้ว่า การศึกษาพิเศษ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่มีกลุ่มเป้าหมายเพื่อสนองความต้องการที่แตกต่างของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ อันหมายถึงเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมและอารมณ์ เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ เด็กที่มีความบกพร่องทางภาษาหรือการพูด เด็กออทิสติก เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น และเด็กปัญญาเลิศหรือมีความสามารถพิเศษ การจัดการศึกษารูปแบบปกติทั่วไปไม่อาจสนองตอบนักเรียนเหล่านี้ได้

เกออร์ วงศ์ก้อม (2548,2) ได้ให้ความหมายของการศึกษาพิเศษไว้ว่า การศึกษาพิเศษ หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ไม่ว่าจะความต้องการนั้นจะเกิดขึ้นเนื่องจากความบกพร่องทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ รวมทั้งเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ซึ่งการจัดการศึกษาในรูปแบบปกติไม่สามารถช่วยให้เด็กเรียนรู้และพัฒนาได้เต็มศักยภาพ จึงจำเป็นต้องจัดการศึกษาในลักษณะพิเศษ เพื่อให้สอดคล้องกับความจำเป็นพิเศษที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล

ศิริวิมล ใจงาม (2549,2) ได้ให้ความหมายของการศึกษาพิเศษไว้ว่า การศึกษาพิเศษ หมายถึง การจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการพิเศษทางการศึกษาของเด็กที่มีความแตกต่างกันทางร่างกาย สติปัญญา และโอกาส โดยการจัดวิธีสอน ขบวนการ เนื้อหาวิชา (หลักสูตร) เครื่องมือ และอุปกรณ์การสอนที่จำเป็น ที่สนองความต้องการและความสามารถของแต่ละบุคคล

พิทรนันท์ วงษ์วิษุวัต (2550,4) ได้ให้ความหมายของการศึกษาพิเศษไว้ว่า การศึกษาพิเศษ หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกประเภท รวมถึงเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ซึ่งการจัดการศึกษาแบบปกติไม่สามารถพัฒนาให้เด็กพิเศษเกิดการเรียนรู้เต็มศักยภาพได้ จึงต้องมีการจัดการศึกษาให้มีลักษณะพิเศษ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่แตกต่างของแต่ละบุคคล

จากความหมายของการศึกษาพิเศษที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การศึกษาพิเศษ หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาทุกประเภท อันได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา เด็กที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมและอารมณ์ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ เด็กออทิสติก และเด็กพิการซ้อน รวมถึงเด็กที่มีความสามารถพิเศษหรือเด็กอัจฉริยะ ซึ่งการจัดการศึกษาแบบปกติไม่สามารถพัฒนาให้เด็กพิเศษเกิดการเรียนรู้เต็มศักยภาพได้ จึงต้องมีการจัดการศึกษาพิเศษ โดยการจัดหลักสูตร รูปแบบ วิธีการสอน จุดประสงค์การเรียนรู้ เทคนิคการสอน เทคโนโลยี สื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม การวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล

ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาพิเศษ

การจัดการศึกษาในประเทศไทยนับได้ว่ามี 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ การศึกษาปกติ และการศึกษาพิเศษ ซึ่งการศึกษาพิเศษเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยไม่เลือกปฏิบัติต่อชั้นวรรณะ เชื้อชาติ ศาสนา และความแตกต่างไม่ว่าจะด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ซึ่งอีกนัยหนึ่งการจัดการศึกษาพิเศษเป็นตัวชี้วัดถึงสิทธิความเท่าเทียมกันทางการศึกษาของคนในชาติ

จันทร์เพ็ญ กาญจนรัตน์ (2542,10-11) ได้กล่าวถึงปรัชญาการศึกษาพิเศษในอดีตและปัจจุบัน ไว้ดังนี้

1. ปรัชญาการศึกษาพิเศษในอดีต

การกระทำใดๆ ของสังคม ย่อมจะมีปรัชญา แนวคิด หรือหลักการและเหตุผลพื้นฐานเบื้องหลังการปฏิบัติ เช่น สมัยสปาตา (Spata) หรือยุคก่อนคริสตศาสนา ทารกที่เกิดมามีลักษณะพิการจะถูกกำจัดหรือฆ่าทิ้งคงจะมีหลักการที่ว่า คนแข็งแรงเท่านั้นที่จะเป็นประโยชน์ ยุคก่อน ค.ศ. 1700 ถึง 1800 จะไม่มีการจัดการศึกษาให้แก่คนพิการต่อมาผู้ที่ได้รับอิทธิพลจากความคิดหรือปรัชญาของจอห์นลอค (John Locke) ที่ว่าเด็กทุกคนเกิดมาบริสุทธิ์เหมือนกันหมด สิ่งที่ทำให้คนแตกต่างกันไปคือ ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่ได้รับภายหลัง อิทาร์ด (Itard) จึงได้พยายามที่จะสอนเด็กชายที่มีระดับสติปัญญาต่ำมาก ให้มีระดับสติปัญญาสูงขึ้น

เท่าคนปกติ นายแพทย์พิเนล (Pinel) ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่เชื่อถึงความคิดของจอร์จ ล็อก เขาพยายามเสนอให้มีการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์อย่างมีศีลธรรมมากขึ้น พยายามปลดโซ่ตรวนที่จองจำผู้ป่วยโรคจิต และเลี้ยงดูอย่างดี

อิทธิพลจากความคิดของจอห์น ลอค รูสโซ (Jacques Rousseau) และเปสตาลอซซี (Pestalozzi) นี้ นับว่าเป็นปรัชญาที่ก่อให้เกิดความสว่างทำให้สังคมคำนึงถึงความดีงามตามธรรมชาติของมนุษย์และความเสมอภาคมากยิ่งขึ้น โดยมีการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม มีการจัดตั้งสถาบันให้มีการอบรมเลี้ยงดูคนระดับสติปัญญาต่ำ ปรับปรุงโรงพยาบาลคนไข้โรคจิต ใช้วิธีการปฏิบัติที่ดีต่อคนไข้

ต่อมาปรัชญาสังคมของดาร์วิน (Darwin) แพร่หลายมากยิ่งขึ้นที่ว่า คนแข็งแรงเท่านั้นที่จะเป็นผู้ชนะสามารถอยู่ได้หรือสืบทอดเผ่าพันธุ์ต่อไปได้ คนโรคจิตหรือคนพวกที่มีระดับสติปัญญาต่ำนับเป็นพวกอ่อนแอ ไม่เหมาะสมยอมจะอยู่ไม่ได้และหมดสิ้นไป ประกอบกับทฤษฎีของเมนเดล (Mendel) เกี่ยวกับพันธุกรรม เมื่อ ค.ศ. 1900 ทำให้เกิดความเชื่อว่าความบกพร่องทางจิตหรือสติปัญญาก็เป็นพันธุกรรม รักษาไม่ได้ แก้ไขไม่ได้ วิธีการปฏิบัติต่อคนเหล่านี้คือ ต้องให้อยู่ในสถาบันแบบแยกตลอดไป ช่วยได้แต่เพียงเลี้ยงไปตลอดชีวิต ป้องกันไม่ให้สืบพันธุ์ โดยการทำให้มันเสีย ทั้งยุโรปและอเมริกามีการเคลื่อนไหวจัดตั้งโรงเรียนพิเศษแบบประจำสำหรับเด็กตาบอด เด็กหูหนวก เด็กปัญญาต่ำ เด็กเป็นโรคลมชัก ตลอดจนเด็กกำพร้าโดยทั่วไป โดยให้การเลี้ยงดูตลอดชีวิต

หลัง ค.ศ. 1900 เริ่มมีการเคลื่อนไหวจัดการศึกษาพิเศษในโรงเรียนรัฐบาลแบบไปกลับของอเมริกา แต่เป็นการเคลื่อนไหวอย่างช้าๆ และมีการขยายการจัดการศึกษาพิเศษในหลายรูปแบบ ปัจจุบันมีเด็กที่มีความต้องการพิเศษเกือบทุกประเภท ทุกระดับเรียนอยู่ในโรงเรียนไป-กลับ ทั่วไป

การศึกษาภาคบังคับและให้เปล่าแก่เด็กทุกคนที่สามารถเรียนได้ ก็มีในอเมริกามาร้อยกว่าปีแล้ว ปัจจุบันประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เช่น ญี่ปุ่น อเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย ต่างมีนโยบายและหลักการที่จะรับผิดชอบในหน้าที่และบทบาทของรัฐที่จะจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทุกคน รวมทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยถือหลักการเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นแนวในการจัด

ซึ่งจะเห็นได้ว่าความเชื่อหรือปรัชญาของคนยุคก่อนเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และการศึกษาพิเศษเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

2. ปรัชญาการศึกษาพิเศษในปัจจุบัน

การจัดการศึกษาพิเศษในต่างประเทศไม่ว่าประเทศใดย่อมตั้งอยู่บนรากฐานของความเชื่อเกี่ยวกับการจัดการศึกษาว่า

1. ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับบริการทางการศึกษา มีสิทธิเท่าเทียมในการที่จะได้รับการศึกษาไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนพิการหรือปกติก็ตาม

2. ในสังคมมนุษย์ เราไม่สามารถแยกคนพิการออกจากสังคมได้ เพราะคนพิการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ในเมื่อเราต้องการให้เด็กพิเศษดำรงชีพอยู่ในสังคมร่วมกับคนปกติอย่างสงบสุข การเรียนการสอนเด็กเหล่านี้ก็ไม่ควรแยกออกไปต่างหาก จึงควรให้เด็กพิเศษได้เรียนร่วมกับเด็กปกติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

3. ในการจัดโปรแกรมการสอนเด็กพิเศษ ควรมุ่งเน้นที่ความสามารถ ความสำเร็จ ความดีเด่นของเด็กพิเศษมากกว่าที่จะเพ่งเล็งไปที่ความพิการของเด็ก

4. เด็กพิเศษควรได้รับการศึกษาโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ความบกพร่องนั้นเลวร้ายไปกว่าเดิม และหาทางฟื้นฟู บำบัด และให้ความช่วยเหลือโดยเร็ว

5. การศึกษาพิเศษควรจัดให้สนองความต้องการของเด็กพิเศษแต่ละคน เนื่องจากความพิการมีมากน้อยไม่เหมือนกัน จึงเป็นการศึกษาลักษณะเฉพาะบุคคล (Individualization) เว้นแต่จะจัดกลุ่มความพิการที่มีลักษณะเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน จำนวนนักเรียนในชั้นควรน้อย และมีครูดูแลทั่วถึง

6. การศึกษาพิเศษควรมุ่งให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง ยอมรับตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีการควบคุมตนเอง มุ่งให้ช่วยตนเองเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ครอบครัว สังคม

7. การจัดการศึกษาพิเศษ ควรมุ่งการฝึกอาชีพด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เด็กพิเศษสามารถออกไปประกอบสัมมาอาชีพ และหาเลี้ยงตนได้

ผดุง อารยะวิญญู (2542, 17) ได้กล่าวถึงปรัชญาของการศึกษาพิเศษไว้ดังนี้

1. เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม

2. เด็กแต่ละคนมีพื้นฐานแตกต่างกัน แต่ละคนจะต้องเรียนรู้เพื่อปรับตัวเข้าหากันให้ทันโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป

3. เด็กแต่ละคนย่อมมีความสามารถอยู่ในตัวมากบ้างน้อยบ้าง การศึกษาจะช่วยให้ความสามารถของเด็กปรากฏเด่นชัดขึ้น

4. ในสังคมมนุษย์นั้นย่อมมีทั้งคนปกติและคนพิการ ในเมื่อไม่สามารถแยกคนพิการออกจากสังคมของคนปกติได้ เราจึงไม่ควรแยกให้การศึกษาแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ดังนั้นควรให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้มีโอกาสเรียนร่วมกับเด็กปกติเท่าที่สามารถจะทำได้

5. เนื่องจากเด็กเหล่านี้มีความต้องการ และความสามารถทางการศึกษาที่แตกต่างไปจากเด็กปกติ แม้ว่าความต้องการพื้นฐานไม่แตกต่างกัน ดังนั้นการให้การศึกษาควรมีรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างไปจากรูปแบบ และวิธีการสำหรับเด็กปกติ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้มีศักยภาพในการเรียนรู้ได้เต็มที่

ศรินธร วิทยะสิรินันท์ (2535, 31) ได้สรุปแนวคิดในการจัดการศึกษาพิเศษในปัจจุบันไว้ว่า แนวคิดในการนำเด็กเข้าสู่สภาวะปกติให้มากที่สุด เป็นแนวคิดหลักของการศึกษาพิเศษในปัจจุบัน เพื่อช่วยให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทต่างๆ สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันไปได้ดีขึ้น ซึ่งการนำเด็กเข้าสู่สภาวะปกติมากที่สุด เป็นวิธีการที่เป็นปกติวิสัยของสังคม เพื่อคงทักษะและพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษไว้ให้มากที่สุด ดังนั้นจึงต้องนำเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าสู่สภาวะปกติที่สมบูรณ์โดยให้โอกาสในการรับสิทธิต่างๆ เท่าเทียมกับคนปกติ ได้รับการยอมรับโดยไม่มีข้อยกเว้นเป็นกรณีพิเศษใดๆ ทั้งจากเพื่อน และบุคคลอื่นๆ ในวัฒนธรรมเดียวกัน

สุรินทร์ ยอดคำแปง (2542, 13 – 14) ได้เสนอแนวความคิดในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ตามวิสัยทัศน์ทางการศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ ไว้ดังนี้

1. เด็กที่มีความต้องการพิเศษจะต้องได้รับบริการทางการศึกษา ตามหลักสิทธิขั้นพื้นฐานทางการศึกษา

2. เป็นการศึกษาที่สอดคล้อง และตอบสนองต่อสภาพความแตกต่างของเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละคน โดยมุ่งสร้างสติปัญญา พัฒนาให้มีจริยธรรม ปลูกฝังจิตสำนึกให้ยึดมั่นรักษาค่านิยมอันดีงามของสังคมไทย

3. เป็นการศึกษาที่มีทางเลือกตามระดับสติปัญญา ความถนัด และสภาพร่างกายของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของแต่ละคนให้สูงขึ้น และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคม

4. การศึกษาจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้สึกที่ดี ต่อกระบวนการเรียนการสอนทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติ โดยมีให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเกิดความแปลกแยกในสังคม

5. ต้องมุ่งสร้างความเข้าใจ และการยอมรับระหว่างเพื่อนร่วมชาติ สร้างทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการพิเศษแก่บุคคลในสังคม

6. การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ควรตั้งอยู่บนความเชื่อที่ชัดเจน แน่นนอน มีเป้าหมายที่เชื่อในความสามารถของเด็กที่มีความต้องการพิเศษว่า สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เช่นเดียวกับคนทั่วไปในสังคม

7. เป็นการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการที่จะนำไปสู่การดำรงชีวิตที่พึ่งพาตนเองได้ โดยสร้างทักษะดังนี้

7.1 สร้างทักษะทางวิชาการที่นำไปสู่การพึ่งตัวเองในชีวิตประจำวัน

7.2 สร้างทักษะทางวิชาการที่เอื้อเป็นการเฉพาะต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษเพื่อให้เกิดการเข้าถึง ซึ่งการเข้าถึงแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

7.2.1 การเข้าถึงทางด้านสภาพแวดล้อม และทางสถาปัตยกรรม

7.2.2 การเข้าถึงทางด้านข้อมูลข่าวสาร

7.2.3 การเข้าถึงทางด้านสังคม

8. เป็นการศึกษาที่มีลักษณะการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต และนำไปสู่การทำงานร่วมกันแบบเครือข่ายในสังคม

ศรียา นิยมธรรม (2546, 6 – 7) ได้เสนอแนวความคิดและหลักการจัดการศึกษาพิเศษ ไว้ดังนี้

1. ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับบริการทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นคนพิการหรือคนปกติ เมื่อรัฐจัดการศึกษาให้แก่เด็กปกติแล้ว ก็ควรจัดการศึกษาให้แก่เด็กพิเศษด้วย หากเด็กพิเศษไม่สามารถเรียนในโปรแกรมการศึกษาที่รัฐจัดให้เด็กปกติได้ ก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะจัดการศึกษาให้สนองต่อความต้องการของเด็กพิเศษ

2. เด็กพิเศษควรได้รับการศึกษาควบคู่ไปกับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพทุกด้าน โดยเร็วที่สุด ในทันทีที่ทราบว่าเด็กมีความต้องการพิเศษ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนต่อไป และมีพัฒนาการทุกด้านถึงขีดสูงสุด

3. การจัดการศึกษาควรคำนึงถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมกับคนปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนการสอนเด็กเหล่านี้จึงควรจัดให้มีการเรียนร่วมกับเด็กปกติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เว้นแต่เด็กพิเศษผู้นั้น มีสภาพความพิการ หรือความบกพร่องในขั้นรุนแรง จนไม่อาจเรียนร่วมได้ อย่างไรก็ตาม ควรจัดให้เด็กพิเศษได้สัมผัสกับสังคมปกติ

4. การจัดการศึกษาพิเศษต้องปรับให้เหมาะสมกับสภาพความเสียเปรียบของเด็กพิเศษแต่ละประเภท โดยใช้แนวการศึกษาของเด็กปกติ

5. การศึกษาพิเศษ และการฟื้นฟูบำบัดทุกด้านควรจัดโปรแกรมให้เป็นรายบุคคล ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบางอย่าง อาจจัดเป็นกลุ่มเล็กสำหรับเด็กที่มีความบกพร่อง หรือมีความต้องการคล้ายคลึงกัน และอยู่ในระดับความสามารถที่ใกล้เคียงกัน

6. การจัดโปรแกรมการสอนเด็กพิเศษ ควรเน้นที่ความสามารถของเด็ก และให้เด็กมีโอกาสได้ประสบความสำเร็จมากกว่าจะคำนึงถึงความพิการ หรือมีความบกพร่อง เพื่อให้เด็กมีความมั่นใจว่า แม้นตนเองมีความบกพร่อง แต่ก็ยังสามารถบางอย่างเท่ากับหรือดีกว่าคนปกติซึ่งช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น

7. การศึกษาพิเศษ ควรมุ่งให้เด็กมีความเข้าใจ ยอมรับตนเอง มีความเชื่อมั่น มีสัจการแห่งตน และมุ่งให้ช่วยตนเองได้ ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

8. การศึกษาพิเศษควรจัดทำอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่เกิดเรื่อยไป ขาดตอนไม่ได้ และควรเน้นถึงเรื่องอาชีพด้วย

พัทธนันท์ วงษ์วิษุวัตม์ (2550,4) ได้เสนอปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาพิเศษไว้ว่า ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาพิเศษ ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเท่าเทียมกันแห่งโอกาสทางการศึกษา ทำให้เกิดการตอบสนองความต้องการระหว่างบุคคล และการมุ่งเน้นให้มนุษย์ทุกคนได้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งจะทำให้การจัดการศึกษาพิเศษมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

จากปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาพิเศษข้างต้น จะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาพิเศษ ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิและความเท่าเทียมกันทางการศึกษาของเด็กทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเด็กปกติ หรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการตอบสนองตามความสามารถ ความต้องการจำเป็น ความถนัด และความสนใจที่แตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อมุ่งเน้นให้มนุษย์ทุกคนได้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติและมีความสุข อันจะส่งผลที่ดีและมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย ทั้งการศึกษาปกติและการศึกษาพิเศษ

บทบาทของการศึกษาพิเศษ

เกยูร วงศ์ก้อม (2548,11) ได้กล่าวถึงบทบาทของการศึกษาพิเศษไว้ว่า การศึกษาพิเศษได้เข้ามามีบทบาทต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษในหลายลักษณะและหลายด้านดังนี้

1. พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม
2. ให้เด็กมีโอกาสได้รับการศึกษาและเลือกรับการศึกษาตั้งแต่การช่วยเหลือระยะแรกเริ่มจนถึงระดับอุดมศึกษา
3. ให้เด็กมีความตระหนักในสิทธิของตนเอง ทั้งตามรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติต่างๆ
4. ให้เด็กได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
5. ให้เด็กได้รับข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีเช่นเดียวกับคนทั่วไป
6. ส่งเสริมให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษไปแข่งขันความสามารถในระดับโลก
7. ให้ครอบครัวและสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
8. ส่งเสริมให้องค์กรภาครัฐและเอกชน ดำเนินการท้าวิจัยเพื่อค้นหาองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
9. ให้มีการจัดทำหรือปรับหลักสูตรรวมถึงการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับสภาพความพิการ
10. ให้สังคมมองเห็นความสำคัญของเด็กที่มีความต้องการพิเศษในการเป็นส่วนหนึ่งในสังคม และมองเห็นศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

จากบทบาทของการศึกษาพิเศษข้างต้น จะเห็นได้ว่า การศึกษาพิเศษนับได้ว่ามีบทบาทที่สำคัญต่อการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ครู บุคลากรทุกฝ่าย รวมถึงองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษ

ความสำคัญของการศึกษาพิเศษ

การศึกษาพิเศษมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ทั้งต่อเด็ก ต่อครอบครัว ต่อครูและบุคลากรทางการศึกษา และต่อสังคม ดังนี้

1. ความสำคัญต่อตัวเด็ก ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ เด็กปกติและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
 - 1.1 เด็กปกติ ได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งส่งผลที่ดีต่อการพัฒนาตนเองในด้านการยอมรับความแตกต่าง การเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และยังอาจรวมไปถึงความมีน้ำใจในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์
 - 1.2 เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพ การเรียนรู้ตามความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล และการเห็นคุณค่าแห่งตน
2. ความสำคัญต่อครอบครัว ส่งผลให้ครอบครัวของเด็กปกติและครอบครัวของเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้านอาทิ ครอบครัวของเด็กปกติ ได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และการยอมรับความแตกต่าง การเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และยังอาจรวมไปถึงความมีน้ำใจในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ส่วนครอบครัวของเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้รับโอกาสในแบ่งเบาภาระหน้าที่ในการพัฒนาเด็ก ให้กับบุคคลต่างๆ ของสังคม รวมถึงได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
3. ความสำคัญต่อครู และบุคลากรทางการศึกษา ทำให้ครูได้มีโอกาสนำมาพัฒนาตนเองในด้านการสอน และการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษ
4. ความสำคัญต่อสังคม ทำให้สังคมได้ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลของคนในสังคม เพื่อให้เป็นสังคมแห่งความเสมอภาคและเท่าเทียม

จากความสำคัญของการศึกษาพิเศษข้างต้นจะเห็นได้ว่า การศึกษาพิเศษมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริม และพัฒนาบุคคล สังคม และประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านระบบการศึกษา และด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านคุณธรรม จริยธรรม นับได้ว่าเป็นมีความสำคัญต่อทุกคน ถ้าทุกคนมีคุณธรรม จริยธรรม ก็จะช่วยส่งเสริมให้สังคมและประเทศชาติก้าวหน้าอยู่

ขอบข่ายของการศึกษาพิเศษ

เกยูร วงศ์ก้อม (2548: 8-10) จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และกระทรวงศึกษาธิการ โดยคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาระดับการศึกษาเพื่อคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ ได้กำหนดขอบข่ายงานการศึกษาพิเศษครอบคลุมเด็ก 3 กลุ่ม คือ

1. เด็กพิการ
เด็กพิการ หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องด้านต่างๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 9 ประเภท
ดังนี้
- 1.1 เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น

- 1.2 เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
- 1.3 เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
- 1.4 เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ
- 1.5 เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา
- 1.6 เด็กที่มีความบกพร่องทางด้านพฤติกรรมหรืออารมณ์
- 1.7 เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้
- 1.8 เด็กออทิสติก
- 1.9 เด็กพิการซ้อน

2. เด็กด้อยโอกาส

เด็กด้อยโอกาส หมายถึง เด็กที่ขาดโอกาสในการรับการศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น

10 ประเภท ดังนี้

- 2.1 เด็กเร่ร่อน
- 2.2 เด็กชนกลุ่มน้อย
- 2.3 เด็กที่ถูกทอดทิ้ง/กำพร้า
- 2.4 เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ
- 2.5 เด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ)
- 2.6 เด็กที่ถูกบังคับให้ขายแรงงานเด็ก
- 2.7 เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศหรือโสเภณีเด็ก
- 2.8 เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด
- 2.9 เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์หรือโรคติดต่อร้ายแรงที่สังคมรังเกียจ
- 2.10 เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

3. เด็กที่มีความสามารถพิเศษ

เด็กที่มีความสามารถพิเศษ หมายถึง เด็กที่แสดงออกถึงความสามารถอันโดดเด่นในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน เช่น ด้านสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การใช้ภาษา การเป็นผู้นำ การสร้างงานทางทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง ความสามารถด้านดนตรี ความสามารถทางกีฬา และความสามารถทางวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่งหรือหลายสาขา อย่างเป็นที่ประจักษ์เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กคนอื่นที่มีระดับอายุเท่ากัน สภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์เดียวกัน ซึ่งแบ่งออกเป็นความสามารถพิเศษใน 5 ด้านดังนี้

- 3.1 ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์
- 3.2 ด้านภาษา
- 3.3 ด้านกีฬาหรือสุขภาพ
- 3.4 ด้านดนตรี
- 3.5 ด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

จากขอข่ายการศึกษาพิเศษให้กับเด็กทั้ง 3 กลุ่ม พอจะสรุปได้ดังแผนภูมิ

จากขอข่ายของการศึกษาพิเศษข้างต้นจะเห็นได้ว่า การศึกษาพิเศษมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเด็กทั้ง 3 กลุ่ม คือ เด็กที่มีความบกพร่องหรือเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษหรือเด็กปัญญาเลิศ ซึ่งเด็กทั้ง 3 กลุ่มนี้ จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ บริการ และสนับสนุนทางการศึกษา ที่สอดคล้องกับความสามารถ ความต้องการจำเป็น ความถนัด และความสนใจที่แตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อมุ่งเน้นเด็กทุกคนได้รับการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพตามความต้องการที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล

สรุปท้ายบท

การศึกษาพิเศษ เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาทุกประเภท อันได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา เด็กที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมและอารมณ์ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ เด็กออทิสติก และเด็กพิการซ้อน รวมถึงเด็กที่มีความสามารถพิเศษหรือเด็กอัจฉริยะ ซึ่งการจัดการศึกษาแบบปกติไม่สามารถพัฒนาให้เด็กพิเศษเกิดการเรียนรู้เต็มศักยภาพได้ จึงต้องมีการจัดการศึกษาพิเศษ โดยการจัดหลักสูตร รูปแบบ วิธีการสอน จุดประสงค์การเรียนรู้ เทคนิคการสอน เทคโนโลยี สื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม การวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล การจัดการศึกษาพิเศษ ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิและความเท่าเทียม

กันทางการศึกษาของเด็กทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเด็กปกติ หรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการตอบสนองตามความสามารถ ความต้องการจำเป็น ความถนัด และความสนใจที่แตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อมุ่งเน้นให้มนุษย์ทุกคนได้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติและมีความสุข อันจะส่งผลที่ดีและมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย ทั้งการศึกษาปกติและการศึกษาพิเศษ การศึกษาพิเศษนับได้ว่ามีบทบาทที่สำคัญต่อการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ครู บุคลากรทุกฝ่าย รวมถึงองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษ การศึกษาพิเศษมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริม และพัฒนาบุคคล สังคม และประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านระบบการศึกษา และด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านคุณธรรม จริยธรรม นับได้ว่ามีความสำคัญต่อทุกคน ถ้าทุกคนมีคุณธรรม จริยธรรม ก็จะส่งเสริมให้สังคมและประเทศชาติน่าอยู่ และการศึกษาพิเศษมีขอบข่ายหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเด็กทั้ง 3 กลุ่ม คือ เด็กที่มีความบกพร่องหรือเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษหรือเด็กปัญญาเลิศ ซึ่งเด็กทั้ง 3 กลุ่มนี้จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ บริการ และสนับสนุนทางการศึกษา ที่สอดคล้องกับความสามารถ ความต้องการจำเป็น ความถนัด และความสนใจที่แตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อมุ่งเน้นเด็กทุกคนได้รับการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพตามความต้องการที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล